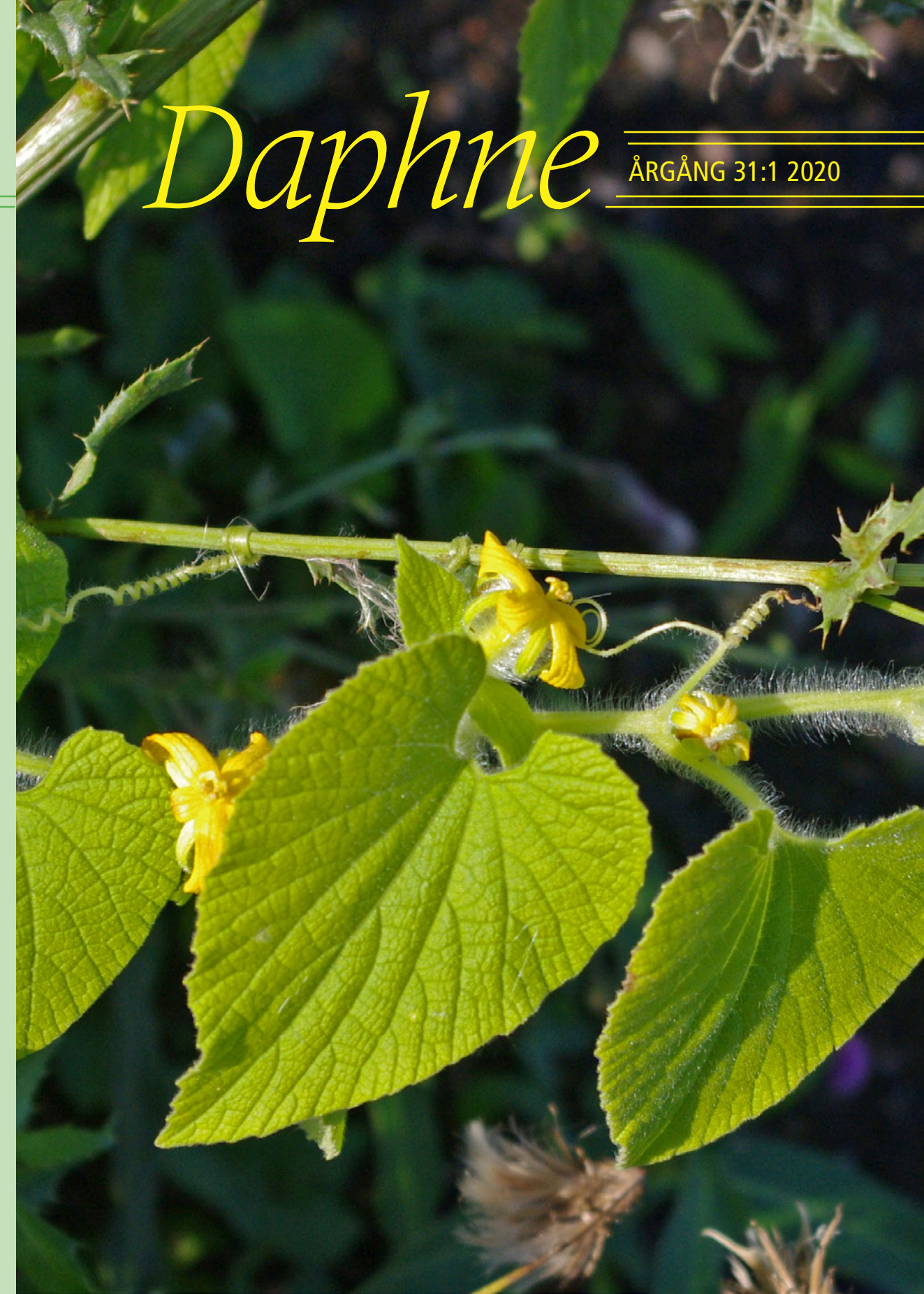

Daphne

ÅRGÅNG 31:1 2020

Daphne

Utkommer med minst 2 nummer per år och ges ut av Botaniska Sällskapet i Stockholm i samarbete med Upplands Botaniska Förening.

REDAKTION

Redaktör Niina Sallmén

072-230 49 95

niina@naturforetaget.se

Medredaktör Ingvar Sundh

070-383 30 63

ingvar.sundh@telia.com

Teknisk redaktör Lena Eliasson

070-651 25 27

lena@grafiskaspranget.se

PRENUMERATIONER

Daphne ingår i årsavgiften till resp. förening. Separata prenumerationer kostar 200 kr (2021) och administreras av Botaniska Sällskapet.

BOTANISKA SÄLLSKAPET I STOCKHOLM

c/o Henry Gudmundson

Önskegången 71

135 54 Tyresö

info@bsis.org

Hemsida: www.bsis.org

Twitter: @BSIABD

Plusgiro: 196094-7

Ordinarie medlemsavgift 2021: 200 kr

UPPLANDS BOTANISKA FÖRENING

c/o SLU ArtDatabanken

Box 7007

750 07 Uppsala

upplands.botaniska.forening@gmail.com

Hemsida: upplandsbotaniska.se

Plusgiro: 327956-9, Swish 1234732467

Medlemsavgift 2021: 150 kr

Adressändringar meddelas resp. förening via post eller e-post.

Vill du ha löpande information via e-post? Meddela då din e-postadress till resp. förening.

Årgång 31 nr 2 2020

ISSN 1101-5527

Wikströms Tryckeri AB, Uppsala

Bidrag till *Daphne* mottages tacksamt!

Manus skickas till daphne@bsis.org eller

Daphne c/o Niina Sallmén

Gropgränd 2a

753 10 Uppsala

Instruktion till författare

Börja alltid manuskriptet med titeln på artikeln följt av namn på författaren/författarna. Artiklar som är längre än en Daphne-sida bör delas upp i stycken med underrubriker. Vetenskapligt namn ska anges för varje art första gången den nämns i den löpande texten, men om texten kan upplevas svårläst på grund av många artnamn kan de vetenskapliga namnen istället samlas i en separat lista. I slutet av artikeln ska eventuell citerad litteratur samlas under rubriken "Litteratur". Gör eventuella tabeller eller uppställningar med hjälp av tabulatorer (ej mellanslag) mellan kolumner. Vi ser gärna att artiklarna illustreras. Har du problem med lämplig illustration, ta kontakt med redaktionen i god tid så kan vi säkert hjälpa till.

Vi ser gärna att du skriver manuskript på dator i något ordbehandlingsprogram. Kontakta redaktionen om du inte kan leverera materialet i digital form. Det redaktionella arbetet underlättas betydligt om vi får filen med manuskriptet via e-post eller USB-minne. Manuskript kan vara korta eller långa. Planerar du ett manuskript på mer än tio sidor – tag kontakt med redaktionen i god tid! Författare ska tillåta att *Daphne* läggs ut på BSISs och UBFs hemsidor. Har du några frågor är du välkommen att höra av dig till redaktionen.

Ordföranden har ordet:

LOTTEN FÖLL PÅ mig att skriva några inledande ord till detta *Daphne*-nummer. Jag är styrelsemedlem sedan 2014 i Botaniska Sällskapet i Stockholm (BSIS), och är nu vice ordförande. Jag är också med i styrelsen för Svenska Botaniska Föreningen, samt samordnare för Floraväktarna i Stockholms län. Botanikintresset har jag haft sedan barnsben, men är till professionen kemist.

Några ord om Corona-viruset som lamslår världen är på sin plats. Det har duggat tätt av inställda möten av alla slag och även BSIS årsmöte 2020 fick skjutas fram. Vi får hoppas att världen snabbt återhämtar sig och återgår till det normala, och att vi alla klarar oss utan allvarliga konsekvenser. Dessutom är det viktigt att vi efter pandemin vågar börja umgås igen. Det är i alla fall skönt att se att i parker och natur kommer våren med stor blomsterfägnad, synbarligen ovetandes om virusets framfart. Jag var för några dagar sedan ute på södra Järvafältet nära Igelbäcken. Det som slog mig var mängderna av fint blommande blåsippan. Jag kan inte minnas en så rik blomning som detta år. Kanske är det en konsekvens av den ovanligt varma vintern.

Floraväkteriet

Som samordnare vill jag passa på att slå ett slag för floraväkteriet. Här kan alla göra nytta oavsett bakgrundskunskaper. Det viktiga är att man är intresserad av natur, botanik, och gärna rör sig ute i markerna. Floraväktare besöker lokaler för rödlistade växter, räknar bestånden, och bedömer om det finns några hot mot lokalen. Detta rapporteras sedan i Artportalen, vilket gör att utvecklingen kan följas år från år, till nytta för myndigheter och andra aktörer. Beroende på intresse kan man göra en stor insats, eller också en mindre sådan. Allt är välkommet. Vi floraväktar oftast individuellt, men arrangerar även gemensamma resor där t ex nya floraväktare har möjligheter att lära sig hur det hela går till. Från i år gäller dessutom en ny rödlista vilket ger en del nya utmaningar.

Lokalflorainventeringar

Jag vill också slå ett slag för lokalflorainventeringarna som pågår i Storstockholm. Längst kommen är Solna-Sundbybergs flora. Där börjar det bli dags att knyta ihop säcken och sammanställa allt i en publikation. En fördel numera är att Artportalen i huvudsak kan ersätta artförteckningen och istället fokuserar man på biotopbeskrivningar, historik, geologi, och utflyktsmål. Ett exempel kan ses i den nyligen utkomna floran i Pite Lappmark*. Några andra lokalfloraprojekt som är vilande eller går på lågfart vore dessutom trevligt om de återaktiverades.

* Tio år med floran i Pite Lappmark, E. Arvidsson, Ch. Nordgren (Red.), Midsommar förlag.

Jan

Jan Y Andersson
vice ordförande BSIS

Thomas Karlsson till minne

Thomas Karlsson.
FOTO MAGDALENA AGESTAM.

DAPHNES FACKGRANSKARE OCH vår redaktionskollega Thomas Karlsson gick hastigt bort i slutet av april. Thomas har varit en förgrundsgestalt inom svensk botanik och en av de viktigaste svenska botanisterna i modern tid. Thomas deltog i botaniststafetten i *Daphne* i nr 2 2017, där den som vill kan läsa om hans innehållsrika liv och botaniska gärning. BSIS årsmöte 2019 valde Thomas Karlsson till hedersmedlem i Sällskapet. Motiveringen nämner hans ovärderliga insatser för svenska kärleväxtbotanister (reda ut systematik, dokumentera fynd och status i floran, och bistå med bestämning av svåra fynd), och hans arbete för Sällskapet under de senaste åren. Från 'nystarten' 2014 var han ett viktigt stöd för styrelsen, både praktiskt och med råd och idéer. Hans initiativ och kontaktnät hjälpte till att rivstarta programverksamheten, och så långt han kunde deltog han. Sällskapet blev för Thomas ett viktigt sammanhang med många nya vänner och bekanta.

Thomas var en inspiration att möta. Kunnig och generös var han outtröttlig i att dela med sig. Thomas kom att bli fackgranskare för *Daphne* efter att ha granskat ett häfte som skickades ut som korrektur till UBF:s och BSIS styrelser. Thomas hittade många saker att anmärka på, men svarade på sitt karaktäristiska ödmjuka sätt att "Du hittar säkert en del som jag inte har sett", och att det var ett "Trevligt, innehållsrikt och vackert häfte". Ödmjuk är ett ord som många förknippar med Thomas. Men kanske var det inte ödmjukheten i sig, utan hans förhållande till kunskapsprocessen, där båda parter var medskapande i nyfikenhet och kunskapsörst. Det gav en känsla av jämlikhet trots avsevärda skillnader i kunskapsnivåer. Thomas var en förebild i såväl livslångt lärande som engagemang och kommer att så förbli.

Efter bland annat 25 år som redaktör för Svensk botanisk tidskrift hade Thomas skarpa ögon för felaktigheter i både språk och sak, och ett bra öga för vilka bilder som bäst visade varje arts specifika egenskaper. Hans botaniska kunskaper var också ovärderliga för granskningen av att det blev rätt med artbestämningar och artnamn i alla artiklar. Thomas har hjälpt oss att hålla *Daphne* på en hög kvalitetsnivå, och han kommer att vara saknad i vårt fortsatta arbete.

*Niina Sallmén
Lena Eliasson
Ingvar Sundh*

Fikastund på mossexkursion från Dammtorp till Björkhagen
oktober 2015 med Lars Hedenäs.

FOTO MAGDALENA AGESTAM.

Hårnervmossa *Campylopus introflexus* i Södermanland och Uppland – en art på väg norrut

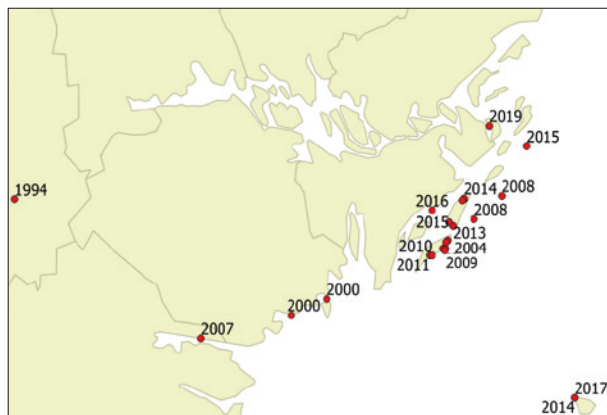
NIKLAS LÖNNELL TEXT OCH FOTO

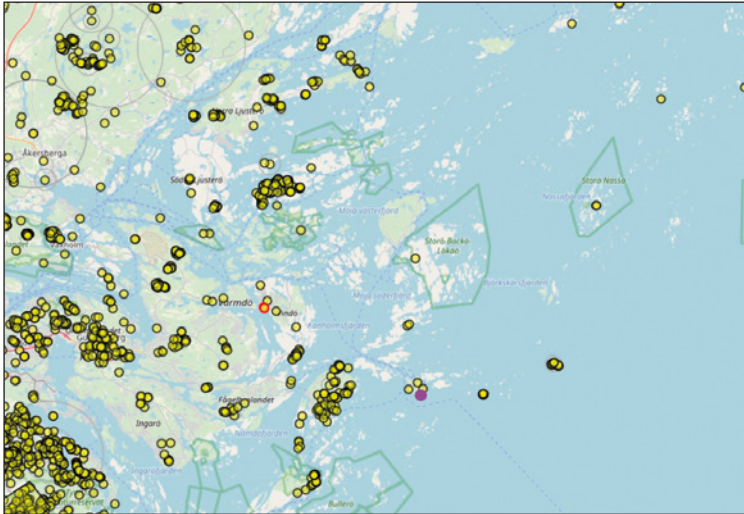
BLAND KÄRLVÄXTERNA FINNS många invasiva arter men så är inte fallet hos mossorna. Ett undantag är hårnervmossa *Campylopus introflexus*. Den känns igen på sin breda nerv, sina vita håruddar, som ofta är vinkelrätt böjda och sina böjda kapselskaft. I Södermanland och Uppland är den hittad på öppen jord i kustnära miljöer men i sydvästra Sverige kan den bli riklig på störd jord på t.ex. hyggen och torvgravar. Det är inte mer än 20 år sedan den första gången noterades i området och man kan misstänka att den kan expandera ytterligare. Bland annat har Lars Hedenäs iakttagit hur arten har ökat längs kusten på Utö som han regelbundet besökt.

Från södra halvklotet kom hårnervmossan till Europa troligtvis med människans hjälp. I Europa påträffades den första gången i England 1941 och är idag spridd över stora delar av kontinenten. I Sverige upptäcktes den 1976 (Hallingbäck m.fl. 1985), i Södermanland hittades den 2000 i Södermanlands län och 2004 längre norrut i Stockholm län, samt i Uppland 2015. I södra Sverige har arten också hittats i inlandet men i Södermanland och Uppland är den än så länge bara hittad i skärgården.

Under 2019 hittade jag arten på vad som kan vara dess nordligaste lokal i Sverige, på Vindö (utanför Värmdö). Den växte där på marken mellan kuthällar bara några meter från vattenbrynet. Jag lyckades inte hitta några av dess karaktäristiska kapslar och den förekom

Karta med fyndår för hårnervmossa *Campylopus introflexus* i Södermanland och Uppland. Dessutom är fynden i Närke (Holst 1996) och Gotska Sandön (Hallingbäck 2014) markerade.

Karta över området i Stockholms skärgård runt den kända nordgränsen i Sverige för hårnervmossa *Campylopus introflexus*. De svarta ringarna med gul fyllning representerar lokaler varifrån minst en mossa finns rapporterad i Artportalen men varifrån hårnervmossa inte har rapporterats under perioden 2010–2019. Den lila pricken markerar det första fyndet i Uppland på Sandön 2015. Den röda ringen markerar det hittills nordligaste fyndet av arten (Vindö 2019). Arten kan säkert finnas på fler oupptäckta lokaler men kartan visar att det har eftersökts mossor i trakten under de senaste decennierna så om arten var välspredd i området så skulle den troligen ha hittats på fler lokaler längre norrut, inte minst på Svartsö som representeras av en punktsvärm rakt norr om den nu funna lokalen. Där var Mossornas Vänner en helg (Engström 2018).

relativt sparsamt. Visserligen är skärgården jämfört med inlandet mer sparsamt besökt av mossintresserade personer men som den andra kartan illustrerar så har en hel del besök gjorts sedan år 2000. Man kan därför misstänka att lokalen skulle kunna representera artens verkliga nordgräns eller åtminstone ligger nära den. För att få en bättre bild av dess nordgräns och möjliga framtida expansion är det bra om fler håller utkik efter arten.

Så leta efter denna art i skärgården och ta gärna belägg eller fotografera arten för dokumentation. Störst sannolikhet är det att hitta arten i skärgården men det kan vara idé att ha den i minnet även när man är längs kusten och längre in. Den växer särskilt på lokaler där markskiktet störts. Detta illustreras av att det första fyndet så här långt norrut gjordes på slagghögar i Närke redan 1994. Rapportera gärna dina fynd på Artportalen och välj "utan kapsel" alternativt "med kapsel" i fältet Ålder-Stadium. Med flera rapporter kan vi få en bättre bild av artens spridning och dess nordgräns i landet. På den mindre skalan kan du hålla koll på en kuststräcka du ofta besöker och se om och när den dyker upp där och om den expanderar.

Fynd av hårnervmossa i Uppland

UPPLAND *Djurö*, Sandön, Trovill, sandy soil on rock under pines 2015 Lars Hedenäs (S) B224149; Vindö, vid Bäckmansfladen S om Bäckmansvägen, i svackor mellan hällar nära stranden (N6584633 O1662371, ±52m) 2019 Niklas Lönnell.

Litteratur

- Engström, P. 2018. Mossornas Vänner's vårexkursion 2018. *Myrinia* 28: 54–59.
- Hallingbäck, T., Johansson, T. & Schmitt, A. 1985. Hårkvastmossa, *Campylopus introflexus*, i Sverige. *Svensk Botanisk Tidskrift* 79: 41–47.
- Hallingbäck, T. 2014. Mossfloran på Gotska Sandön. *Myrinia* 24: 46–58.
- Holst, O. 1996. Hårnervmossa *Campylopus introflexus* – ny för Närke. *Myrinia* 6: 24–25.

Hårnervmossa *Campylopus introflexus* har karaktäristiskt böjda kapselskaft. Utan kapslar känns den igen på sin breda nerv och vita/färglösa håruddar.

Floraväktarresan i maj 2019 med fokus på backsippa, ryl och lungrot

JAN Y ANDERSSON

2019 VAR ANDRA året i följd som Floraväktarna i Stockholms län arrangerade en inventeringsresa under våren. Fokuserter var vanlig backsippa *Pulsatilla vulgaris* subsp. *vulgaris* (nedan benämnd "backsippa"), ryl *Chimaphila umbellata* och lungrot *Blitum bonus-henricus*, men även en lokal för grådådra *Alyssum alyssoides*, besöktes. Resan gick av stapeln 11–12 maj. Den innebar en möjlighet för nya intresserade att prova på floraväkteri. Vi ordnade ingen gemensam övernattning eftersom vi rörde oss i områden inte alltför långt ifrån Storstockholm där de flesta bor. Resan fungerade också som säsongsstart för floraväkteriet under 2019.

Backsippa var nu i full blom, medan ryl och lungrot blommar senare under sommaren, även om lungrot faktiskt hittades blommande på en av lokalerna. Alla nämnda arter var möjliga att söka upp och mängduppskatta trots att de inte alla blommade. Ryl är erkänt svår

Kontakt

Jan Y Andersson
samordnare för Floraväktarna
i Stockholms län, Solna
jan@bsis.org

Vanlig backsippa tillhör familjen ranunkelväxter *Ranunculaceae*. Växten är hårig, och har flera gånger upprepat smalt parflikiga blad, som ej övervintrar. Antalet blomstänglar per planta varierar mycket med växtplatsen.

Floraväktare Christina Stenberg summerar antalet backsippsplanter vid Mörbybadet på Färingsö (Ekerö kommun).

Slänten med backsippor vid Mörbybadet på Färingsö (Ekerö kommun). Floraväktare Eva Grönlund i förgrunden.

att upptäcka eftersom den påminner om lingonris och dessutom ofta växer tillsammans med lingon. Ibland är plantorna storbladiga och kraftiga och kan bilda mer eller mindre vidsträckta kloner, ibland är de fåtaliga och/eller taniga och blir då extra svårupptäckta. Det kan vara en fördel att söka efter ryl under vår och senhöst när blåbärsriset är avlövat. Ryl kan visserligen vara lättare att få syn på när den blommar i månadsskiftet juli/augusti, men är å andra sidan ofta steril t ex när den av olika anledningar inte trivs. Därför är det bäst att ha bladen som målbild när man söker efter växten. En viktig skiljekaraktär mellan ryl och lingon är att rylens blad är sågtandade. Att leta efter ryl är en bra övning och prövning för floraväktaren i fält.

Under floraväktarresan 2018 delade vi in oss i mindre grupper med en erfaren floraväktare som ledare i varje grupp, och vi nyttjade egna bilar för transporter. Eftersom den resan blev lyckad användes samma upplägg även 2019. Grupperna fick varsitt inventeringschema och besökte olika lokaler. Inspirationen har jag i min tur fått från de nationella floraväktarlägren som letts av Margareta Edqvist. Upplägget kräver grundlig planering för att ge gott resultat. Den största delen av arbetet hamnar på floraväktarsamordnaren men i takt med att flera floraväktare blir allt erfarnare och kan och vill leda kan även planeringsarbetet fördelas. En stor vinst med upplägget är att det blir mycket gjort på kort tid. En annan fördel är att deltagarna tycker att upplägget är spännande och givande, både botaniskt och socialt.

Det var omkring femton deltagare, hyfsat väder och lagom varmt, och vi delade in oss i tre grupper som sammantaget täckte in en stor del

av länets södra och mellersta delar. Följande kommuner besöktes: Ekerö, Nykvarn, Södertälje och Vallentuna. Områdena valdes utgående från att de hyste många lokaler och att åtskilliga av dessa inte hade floraväktats på några år. En av grupperna inventerade under båda dagarna i södra länet, i Nykvarns och Södertälje kommuner, med ledning av Rolf Wahlström. De andra två grupperna floraväktade i Ekerö och Vallentuna kommuner. Min egen grupp inventerade i Ekerö kommun första dagen och Vallentuna andra dagen, medan den tredje gruppen gjorde tvärtom.

Min grupp floraväktade alltså i Ekerö kommun första dagen. Vi startade på Färingsö där Sture Nordmark mötte upp vid Mörbybadet och visade oss det stora beståndet av backsippa längs en grässlånt. Sture kan Ekerö kommuns botanik väl och var under inventeringen av Upplands flora ansvarig för kommunen. Sture berättade att lokalen tidigare höll på att förbuskas och växa igen. Men insatser skedde och sedan två år röjs lokalen av de boende intill vilket gör att beståndet nu ser ut att trivas väl. Backsippsräkningen gick till så att vi gick längs slänten parallellt med varandra med ett avstånd på 5–8 m mellan oss, samtidigt som plantorna räknades. Efter slutsummering kom vi upp till 1050 plantor. En annan intressant växt som noterades vid lokalen var vårskärvrö *Noccaea perfoliata*, som är ovanlig i Uppland och har sin nordgräns i landskapet. Inte så långt bort från backsipporna fanns också ett bestånd av lungrot. I omgivningarna fann vi bestånd av hybriden mellan stor nunneört och sloknunneört *Corydalis pumila* × *solida*. Sture lämnade oss här för andra göromål men lovade oss att bistå per telefon om vi skulle råka på svårigheter att hitta fram till någon lokal, ett erbjudande som vi kom att utnyttja.

Färden gick sedan vidare till Ekerön där vi lyckades finna några backsippsplantor nära Ekerö kyrka, vilket blev en ny floraväktarlokal. Några hundra meter därifrån påträffades i en snårig skogsdunge ett stort bestånd av storfryle *Luzula sylvatica*. Ängen intill hyste vinterståndare av andra troligen införda växter som stortimjan *Thymus pulegioides*, stäppsalia *Salvia nemorosa*, och praktveronika *Veronica austriaca* subsp. *teucrum*. Vi konstaterade att här måste det tidigare ha funnits en handelsträdgård. Artbestämningarna kontrollerades senare under sommaren. Även storfrylet härstammade med största säkerhet från den före detta handelsträdgården.

Näst på tur var en lokal för grådådra sydost om Västra Grindstugan på Ekerön. På en sydvänd gammal ramp byggd av sammanfogade stenblock som mynnade i en för länge sedan nedbrunnen lada växte grådådra i stor mängd – drygt 400 plantor noterades. Vi hittade här även blommande vit sminkrot *Buglossoides arvensis* var. *arvensis*. Kring de betade hållarna intill återfanns blommande vårvicker *Vicia lathyroides*, på en av sina få lokaler i Uppland. Vårvicker har sin nordgräns i landskapet.

Vi körde därefter mot lokaler för ryl vid Svarvartorp och därefter Gropen, båda barrskogsklädda moränmarker på Ekerön respektive Munsön. Den förstnämnda lokalen uppvisade ca 30 skott, men den återfanns inte vid Gropen trots lång tids letande och trots telefonstöd från Sture. Någon vecka senare letade jag och Sture efter beståndet ännu en gång men det var helt försvunnet, vilket förbryllade Sture mycket.

Ryl tillhör familjen ljungväxter *Ericaceae*, och är nära släkt med pyrolor. Notera de lingonlika bladen, som dock till skillnad från lingon är sågade och har avsmalnande bas. Bladen är vintergröna. När rylen trivs är bladen mörkt gröna och utspärrade så att de uppifrån breder ut sig stjärnlikt (bilden). När den inte trivs, t ex för soligt och torrt, blir bladen ofta ljusare (med gulaktig ton) och riktar sig uppåt. Då kan den vara extra svår att få syn på. Det är alltså bra att när man söker efter den inte enbart titta rakt ner på marken, utan dessutom snett från sidan. Blommorna är klocklika och blekt rosa och sitter i en flocklik samling. Blomningen sker i juli–augusti.

Grådådra i begynnande blom. Grådådra tillhör familjen korsblommiga *Brassicaceae*. Namnet syftar på att den är gråluden av stjärnhår. Frukten är en 3-4 mm lång, plattad, 4-fröig skida (ej ännu utvecklade i plantorna på bilden). Växtplatsen är (gärna kalkhaltig) sandig eller grusig mark. Den är sydlig, och mycket vanlig i Stockholms län.

Vi åkte vidare norrut på Munsön till Löten där stora sandmarker med barrblandskog breder ut sig. På denna lokal noterades omkring 400 skott av ryl. Även grönpýrola i knopp var vanlig i området.

Dagens sista anhalt var en lokal för lungrot som besöktes under hemvägen. I området kring ridhusen vid Ekebyhovs slott på Ekerön påträffades den i stor mängd och dessutom i bästa blom. Den tidiga blomningen förvånade oss men lokalklimatet var troligen gynnsammare här än på andra ställen. 45 kraftiga plantor spridda i området noterades.

Den andra dagen ägnade jag och min grupp, nu med andra deltagare, däribland Kerstin Frostberg, åt att floraväkta tolv backsippslokaler i Vallentuna kommun. Kerstin är floraväktar-veteran med backsippa som en av sina favoriter. Vallentuna kommun har många backsippslokaler varav flera på gamla forngravfält, betesmarker, eller på åkerholmar. En av de största lokalerna, i Björkby-Kyrkvikens naturreservat nära Vallentuna kyrka, hade inventerats dagen före av den andra gruppen, som räknat till 12500 plantor. Vada Sjökuallar inventerades inte detta år eftersom det gjordes under 2018 med resultatet 2300 plantor.

Längs Skålhamravägen fanns några lokaler som inte besökts på länge. De visade sig tyvärr vara igenväxta och backsippan återfanns ej. Nästa stopp blev en åsrygg kallad Klasbacken som ligger nära Frösunda och Torsholma. Där blev vi positivt överraskade av den stora mängden backsippor – idogt räknande resulterade i 1500 plantor. Annat som noterades var den ymniga förekomsten av ängshavre *Avenula pratensis*. Dessutom fanns småfingerört *Potentilla verna*, knippfryle *Luzula campestris* och vårstarr *Carex caryophyllea*. Färden gick nu vidare till

Räkning av grådådra på den gamla rampen sydost om Västra Grindstugan på Ekerön.

en lokal i Ekskogen (Lingsberg) baserad på en gammal uppgift från Upplandsflora-inventeringen. Här hittade vi efter visst letande ett bestånd på 180 plantor i en vägsluttning. Det kan nämnas att under floraväktarresan 2018, när vi räknade backsippor vid Vada Sjöskullar, kom det fram en intresserad person som tipsade oss om att han sett backsippor när han kört förbi Ekskogen. Vi konstaterade att vi nog hade hittat hans lokal. Vidare, vid Granby nordväst om Lindholmen, kallat Granbyhällen, finns ett fornlämningsområde från 1000-talet med en mosaik av hållar och gräsmark där vi fann 130 plantor. Det fanns dessutom gamla osäkra uppgifter att det även skulle finnas backsippa i området söder om Granbyhällen. Vi promenerade länge omkring utan att hitta något och vi spred ut oss så långt det gick. Slutligen förstod vi att Kerstin hade lyckats nosa reda på ett litet bestånd på sju plantor. "Jag gick på känning och vet var och hur de brukar växa", berättade hon. Kerstin hade också för något år sedan passerat förbi en stor betesmark vid en fastighet kallad Käckens, och det blev nästa stopp. Intill fanns också ett forngravområde, numera tyvärr igenväxt. Backsippa fanns bland forngravarna och längs vägkanten, men framförallt i den vidsträckt hagen där vi räknade till 1800 plantor uppdelade på tre dellokaler. Det började nu bli sent på dagen men vi hann besöka en lokal vid gården Lingsberg (ej samma Lingsberg som nämnts tidigare) inte långt från Angarnssjöängen. Ca 80 plantor hittades här i den glesa skogen och gräsmarkerna intill gården. Dagens exkursion avrundades slutligen med ett snabbstopp och rask språngmarsch upp till en mindre kulle där vi fann tre plantor. En gammal uppgift hade lett oss till lokalen. Vi kände oss nu mycket nöjda med dagens värv.

Blad av lungrot. Lungrot tillhör familjen amarantväxter *Amaranthaceae*, och är en slags målla. Den har brett triangulär, pillik bladskiva som har helbräddad kant (ibland med några få tänder). Blomningen med spiror av små gröngula blommor sker typiskt i juni–augusti.

Dag två reste en av grupperna med båt till vikingastaden Birka på Björkö i Mälaren för att inventera backsippa, de fann omkring 600 plantor.

Veckan därpå samlades resedeltagarna för ett kvällsmöte där praktiska detaljer som gps-teknik och registrering i Artportalen diskuterades. Alla floraväktarfynd från resan är nu registrerade i Artportalen. Tabell 1 och 2 ger information om antalet besökta lokaler och antalet lokaler per art och kommun.

Tabell 1. Besökta lokaler under floraväktarresan 11–12 maj 2019, i kommunerna Ekerö, Nykvarn, Södertälje och Vallentuna.

Art	Antal besökta lokaler	Varav nya lokaler	Varav ej återfunnen
Vanlig backsippa	32	4	9
Ryl	8	1	2
Lungrot	8	1	1
Grådådra	1	0	0

Tabell 2. Antalet lokaler som besöktes under resan i de olika kommunerna, fördelat på arter. Inom parentes totalt antal aktiva lokaler för de fyra arterna.

Art	Ekerö	Nykvarn	Södertälje	Vallentuna	Totalt per art
Vanlig backsippa	5 (11)	0 (2)	6 (18)	21 (24)	32 (55)
Ryl	3 (3)	3 (6)	2 (8)	0 (0)	8 (17)
Lungrot	3 (27)	0 (0)	3 (14)	2 (6)	8 (47)
Grådådra	1 (1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (1)
Totalt	12 (42)	3 (8)	11 (40)	23 (30)	49 (120)

En åländsk pärla till naturreservat är Nåtö

EVA OCH OLOF ÅKERBLOM TEXT OCH FOTO

BLAND BOTANISTER ÄR Ölands och Gotlands blomsterrika naturreservat välkända, men att det finns mycket fina naturreservat på Åland är mindre känt. Vi tog färjan till Åland i slutet av maj 2019 för att besöka ett antal av deras naturreservat: Nåtö, Herröskatan, Ramsholmen och Höckböleholmen, när blomsterrikedomen förväntades vara som finast. Vi blev ej besvikna. Det allra finaste naturreservatet fann vi vara Nåtö med en överväldigande blomsterprakt.

Nåtö naturreservat ligger bara 7 km från Mariehamn. Det omfattar ett stort område med markerade vandringsleder på totalt 3,3 km. Man vandrar i en mycket omväxlande natur med lövängar, strandängar och lummiga hassellundar. Miljöbyrån vid Ålands landskapsregering har länge skött Nåtö med slätter, hamling av lövträd och bete.

När vi var där blommade Adam och Eva rikligt över hela området. Det är den röda varianten som dominerar, men proportionen röd till gul har visat sig hållas konstant. Det fanns också mellanformer.

Adam och Eva *Dactylorhiza sambucina*.

Mellanform av Adam och Eva.

Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*.

Storrams *Polygonatum multiflorum*.

Bland Adam och Eva blommade rikligt med gullvivor, mandelblom och smörblommor för att ytterligare förstärka blomsterprakten. Gullvivan är Ålands landskapsblomma och växte mycket rikligt i alla reservaten vi besökte.

På Nåtö fanns också blommande Sankt Pers Nycklar i stora bestånd, men på andra områden än där Adam och Eva växte. Där ska också finnas grönkulla, grönvit nattviol, nästrot och ängsnycklar, men de blommade inte när vi var där.

På ett sankt område växte en hel äng med majvivor uppblandat med jungfrulin. Det var en mäktig syn. Vi lade märke till att i området växte både getrams och storrams. Ganska vanlig var också tandrot.

Vandringsleden gick delvis längs kusten och vi kunde skåda sjöfågel och hade tur att se en vacker tvåmastad Åländsk galeas passera förbi.

Vi vill rekommendera att de som tar färjan till Mariehamn avsätter en extra dag för besök i Nåtö naturreservat och får en jättefin naturupplevelse.

Artlista

Adam och Eva *Dactylorhiza sambucina*
 Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*
 Ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata*
 Grönkulla *Dactylorhiza viridis*
 Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*
 Nästrot *Neottia nidus-avis*
 Gullviva *Primula veris*
 Mandelblomma *Saxifraga granulata*
 Smörblommor *Ranunculus* sp.
 Getrams *Polygonatum odoratum*
 Storrams *Polygonatum multiflorum*
 Majviva *Primula farinosa*
 Jungfrulin *Polygala vulgaris*
 Tandrot *Cardamine bulbifera*

Åland, några aspekter på flora och vegetation

BENGT OCH LENA JONSELL

ÅLAND ÄR ETT örike med c. 6500 öar. Huvudön, Fasta Åland, är belägen 4 mil från den uppländska kusten. Vid god sikt kan man se de närmaste öarna från Kasberget på Väddö.

Större delen av Fasta Åland består av olika typer av rapakivi-graniter, som ger bergen en rödaktig färg medan övärlden österut mest är uppbyggd av gråberg (gnejser och graniter). Urkalksten, ordovicisk kalksten finns på botten av fjärden Lumparen. Mest i västra Åland finns i jordmånen kalkrik morän som under istiden transporterats från botten av Gävlebukten. Den har alltså samma ursprung som den uppländska kalkrika moränen, som gynnar de kalkälskande växterna framför allt i Norduppland.

Efter istiden var hela Åland liksom Uppland täckt av vatten. Orrdalsklint, 129 m.ö.h. var den första del av Åland som stack upp ur havet då landet höjde sig efter istiden.

Landytan domineras av skogar (c. 75 %), mest tall *Pinus sylvestris* medan ungefär en fjärdedel av skogsarealen är bevuxen med gran *Picea abies*. Av lövträd finns glasbjörk *Betula pubescens* och vårtbjörk *Betula pendula*, klibbal *Alnus glutinosa*, ask *Fraxinus excelsior* och asp *Populus tremula*, medan gråal *Alnus incana* som är vanlig i både Sverige och Finland är mycket sällsynt på Åland. Av övriga lövträd kan nämnas skogsek *Quercus robur*, hassel *Corylus avellana*, skogslönn *Acer platanoides*, oxel *Sorbus intermedia* och finnoxel *Sorbus hybrida*, den sistnämnda mycket vanlig på Åland, men finns i Uppland bara i de allra ostligaste delarna.

Lövängar och hagmarker

Av Alvar Palmgrens lövängsarbete (Palmgren, A. 1915–1917, Studier öfver löfängarna på Åland, *Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 42 (1)) står klart att han redan då insåg att lövängarna är en kulturprodukt. Lövängsbruket upphörde i stort sett i och med andra världskriget. Sedan dess pågår en omvandling av landskapet, så att det blir tydligare gränser mellan åkrar, betesvallar och skog som uppstår genom att lövängarna växer igen. En del lövängar har blivit naturreservat och hävdas på gammalt sätt, en del sköts genom enskilda initiativ.

I hagar och lövängar växer ofta Adam och Eva *Dactylorhiza sambucina* och även där lövträden tätat till lundar kan man finna vårärt *Lathyrus vernus* och vätteros *Lathraea squamaria*, ramslök *Allium ursinum*, ofta i stor mängd, och skogslök *Allium scorodoprasum*, skogsbingel *Mercurialis perennis*, myskmadra *Galium odoratum*, och någon gång lundslok *Melica uniflora* samt de mycket sällsynta arterna lundviol *Viola reichenbachiana* och i öppnare lägen den än mer exklusiva tuvsloken *Melica picta*. Den sistnämnda finns i Norden endast

Täta mattor av vitsippa *Anemone nemorosa* och gulsippa *A. ranunculoides* dominerar helt den tidiga vårfloran på stora delar av Ramsholmen. Något senare tar ramslöken *Allium ursinum* över. Trädskiktet består främst av ask *Fraxinus excelsior* och skogsalm *Ulmus glabra* med hassel *Corylus avellana* i buskskiktet. Området sköts genom slåtter på norra lövänglika delen och de tidigare odlingsytorna, slyrjning vid behov samt bete alla somrar med ungnöt. Jomala, Prästgården, Ramsholmen, 25 maj 2005.

FOTO CARL-ADAM HÆGGSTRÖM.

på Åland och på några ställen på finska fastlandet. I öppnare lägen finns också spenört *Laserpitium latifolium*, stinksyska *Stachys sylvatica*, bergmynta *Clinopodium vulgare*, kungsmünta *Origanum vulgare*, tandrot *Cardamine bulbifera*, sårläka *Sanicula europaea* samt toppklocka *Campanula glomerata* och nässelklocka *C. trachelium*. Bland buskar kan idegran *Taxus baccata*, olvon *Viburnum opulus*, tibast *Daphne mezereum* och skogstry *Lonicera xylosteum* nämnas och bland orkidéer svärdsyssla *Cephalanthera longifolia*, tvåblad *Listera ovata*, skogsnycklar *Dactylorhiza maculata* subsp. *fuchsii*, båda nattviolerna *Platanthera bifolia* och *P. chlorantha* samt Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*, särskilt riklig på Nätö och Herrö i Lemland.

Hagmarker och öppna betesmarker finns det ännu relativt gott om på Åland och intresset för att behålla det gamla kulturlandskapet har ökat. Det gynnar också arter som rosettjungfrulin *Polygala amarella*, vildlin *Linum catharticum*, älvväxing *Sesleria uliginosa*, blodnäva *Geranium sanguineum*, stor nunneört *Corydalis solida* och gullviva *Primula veris*, som är Ålands landskapsblomma. I huvudsak liknar de väl hävdade miljöerna av detta slag dem i Roslagen. Där växer någon gång ännu fältgentiana *Gentianella campestris* subsp. *campestris* och ängsgentiana *G. amarella* subsp. *amarella*, båda numera liksom i övriga Norden sällsynta och kraftigt minskande.

Torrbackar och hållmarker

Om vårar och försomrar inte varit alltför torra är torrbackarna och hållmarkerna trevliga och lättillgängliga miljöer med brudbröd *Filipendula vulgaris*, blodnäva, solvända *Helianthemum nummularium*, jungfrulin *Polygala vulgaris*, toppjungfrulin *P. comosa*, spåtistel *Carlina vulgaris*, grusviva *Androsace septentrionalis*, flentimotej *Phleum phleoides*, vit fetknopp *Sedum album* och axveronika *Veronica spicata*. De växer både på rapakivgraniten och gråberget.

Myrar

Både mossar och kärr finns på Åland. Mossar är våtmarker som får sin näring enbart från nederbörd, medan kärr påverkas av fastmarksvatten och blir därmed näringsrikare.

Mossarna har den artfattiga vegetation som vi känner igen från Uppland. Här växer i vitmossmattorna bland annat ljung *Calluna vulgaris*, skvattram *Rhododendron tomentosum*, hjortron *Rubus chamaemorus*, tranbär *Vaccinium oxycoccos* och tuvull *Eriophorum vaginatum*. Mossarna är oftast små, många ligger på skärgårdsöar, andra i anslutning till näringsfattiga sjöar.

Kärr finns av olika typer, bl.a. skogskärr, fattigkärr, rikkärr och kalkkärr. De sistnämnda är artrika med ett stort antal halvgräs och orkidéer, flera av dem med enda finländska förekomsten på Åland, något som gör att finländarna gärna söker sig till Åland för att botanisera. Några anmärkningsvärda kärrväxter är ag *Cladium mariscus* och axag *Schoenus ferrugineus*, båda mycket sällsynta och majviva *Primula farinosa*, som förekommer även i kalkfuktängar.

Havsstränder

Vattenståndet längs kusten varierar, framför allt i relation till lufttrycket. Skillnaden mellan hög- och lågvatten kan vara så mycket som 1 m.

Längs den långa strandlinjen finns stränder av olika typ. En karaktärsväxt för den övre delen av stränderna är havtorn *Hippophaë rhamnoides*, som kan bilda sammanhängande snår på en nivå där den kan hålla sig kvar trots isskjutning. Klippstränderna är artfattiga, men i springor närmast vattnet kan man finna de oansenliga arterna saltgräs *Puccinellia capillaris* och krypnarv *Sagina procumbens*, längre

Släta klippstränder och en blockstrand med en liten strandäng. Hällmarksängen har en tät rugge av blommande gräslök *Allium schoenoprasum*. Ett litet regnvattenshällkar syns också. Saltvik, Kråkskäar, 4 juli 2006.

FOTO CARL-ADAM HÆGGSTRÖM.

På flacka finsedimentstränder utvecklas vida strandängar. Betande nötkreatur håller stränder och strandängar fria från vass. Vårdö, Listersby, 11 augusti 2010.

FOTO CARL-ADAM HÆGGSTRÖM.

upp kustbaldersbrå *Tripleurospermum maritimum* och blåhallon *Rubus caesius*. På sten- och blockstränder där påverkan av is och vågor gör att växter har svårt att etablera sig och hålla sig kvar finner man längst ut oftast gultåtel *Deschampsia bottnica*, som är ett i Norden endemiskt gräs med utbredning på Bottenhavets stränder söderut till södra Åland och Åboland och i Sverige till Södermanland. En bit upp från vattenlinjen finner man strandloka *Ligusticum scoticum*, vejde *Isatis tinctoria*, kvanne *Angelica archangelica* och sällsynt klibbglim *Silene viscosa*. Sandstränder är ovanliga på Åland. Några finns på västra Åland, t.ex. Degersand i Eckerö med bl.a. sandstarr *Carex arenaria*. Strandängarna har varit viktiga betesmarker, men allt eftersom betet upphör förändrar de karaktär från att ha varit öppna, lågvuxna och artrika med arter som läkevänderot *Valeriana officinalis*, strandveronika *Veronica longifolia*, ormtunga *Ophioglossum vulgatum*, strandrödtoppa *Odontites litoralis*, kustarun *Centaureum littorale*, dvärgarun *C. pulchellum* och smultronklöver *Trifolium fragiferum* till att bli dominerade av vass och småningom buskar. I svackor där vattnet stannar kvar efter högvatten kan saltskonor bildas. Där kan man finna strandkrypa *Glaux maritima*, gulkämpar *Plantago maritima*, saltnarv *Spergularia marina* och de sällsynta arterna glasört *Salicornia europaea*, havsnarv *Spergularia media* och saltört *Suaeda maritima*. Glasörten minskar på grund av strandbetets upphörande. Saltört finns endast i öster, där den minskar och flera förekomster är helt borta. Man kan fundera över varför Åland har flera av dessa saltskoneväxter – endast glasört finns i Uppland och på en enda lokal – men förklaringen skulle kunna vara att vattnets salthalt är lägre på den svenska sidan på grund av Dalälvens utsötande påverkan.

Några områden värda besök

Till ledning för besökare finns framför allt Ålands flora av Carl-Adam och Eeva Hægström, andra uppl. 2010 samt topografiska kartan över hela Åland i skala 1:100 000.

Endast områden på fasta Åland som lätt kan nås med bil har tagits upp. Flertalet är naturreservat med skyltar för närmare orientering.

1. Nåtö (i Lemland) c. 7 km söder om Mariehamn. Stort område med välhävdade lövängar och stränder. Rik lund-, ängs- och strandflora. Naturstig genom hela området. Biologisk forskningsstation.
2. Järsö (i Lemland) c. 10 km söder om Mariehamn. Stadens friluftsområde. Vid Dansarberget, söderut från stora vägen utgår flera naturstigar.
3. Espholm (i Mariehamn, söderut). Inhägnad betesmark. Norr om denna en liten väg västerut till badplats. Utmed denna väg rikligt med tuvslok.
4. Ramsholmen (i Jomala) c. 6 km väster om Mariehamn intill stora vägen mot Eckerö (på södra sidan). Rik flora i lund, löväng och på stränder. Naturstig leder runt.
5. Herröskatan (i Lemland) c. 26 km (vägsträcka) sydost om Mariehamn; stora vägen österut, tag av mot Flaka och fortsätt till vägens ände. I naturreservatet strandklippor, grusstränder, ängsmarker m.m. Fågeltorn.
6. Degersand (i Eckerö) c. 38 km väster om Mariehamn. Stora vägen mot Eckerö; i Storby (Eckerö) tag av mot söder till Degersand (badplats). Sand-, grus- och strandängsarter.
7. Skarpnåtö (i Hammarland) nordväst om Mariehamn c. 30 km väg. Stora vägen mot Eckerö, strax före Hammarland kyrka tag mot norr till vägens ände. Strandäng, betes- och kulturmark.
8. Bomarsunds fästningsområde med Prästötornet (i Sund) c. 33 km (väg), nordost om Mariehamn. Artrika kulturmarker med bl.a. vårvicker *Vicia lathyroides* och rödkörvel *Torilis japonica*.

Ett varmt tack till Carl-Adam Hægström som bidragit med många korrektioner och kommentarer samt med bilderna.

Nyligen hamlade askar *Fraxinus excelsior* och pelarenar på Skarpnåtö i Hammarland. 16 juni 2006.

FOTO EEVA HÆGGSTRÖM.

Nya lokaler för åsstarr i Uppland

MATS THULIN TEXT OCH FOTO

Strå av åsstarr *Carex pallidula*
i tidigt fruktstadium,
Hårsbäcksdalen, 8 maj 2019.

EN VACKER MAJDAG 2019 gjorde jag och min hustru Gunilla en utflykt till naturreservatet Hårsbäcksdalen i västra Uppland. Jag hade varit där tidigare, för ganska längesen, men för Gunilla var det första gången. Vi promenerade på stigen längs Flostaåsens brant ner mot Örsundaån och njöt av vårblommorna, när vi hörde ljudet av ärlor nere vid ån, kanske var det forsärlor? Och mycket riktigt, från bron över till grillplatsen vid Sägdammen kunde vi strax därefter se två forsärlor dansa bland stenarna i forsen! Om det blev någon häckning vet vi inte, men några fågelintresserade vänner som besökte dalen några dagar senare såg inte till några ärlor. Lite senare, vid den öppna ången i den södra delen av reservatet, visade jag för min (måttligt intresserade) hustru hur en av dalens rariteter, frösöstarr *Carex pediformis* subsp. *rhizodes*, skiljer sig från den vanliga vispstarr *Carex digitata*, som växer lite här och där i området.

Åsstarr i Hårsbäcksdalen

På vägen tillbaka mot parkeringen gick jag en extra sväng i åsslutningen för att titta efter bombmurklor, som jag sett vid ett tidigare besök. Några bombmurklor hittade jag inte, men däremot en växt jag aldrig lagt märke till förut, men ändå omedelbart tyckte mig känna igen. Det var åsstarr *Carex pallidula*, som såg ut precis som jag hade förväntat mig, som en blek variant av vispstarr. Jag visste att åsstarren är sällsynt i Uppland och känd bara från den västra delen av landskapet, men någon lokal just i Hårsbäcksdalen hade jag inte hört talas om. Växtplatsen var en blandskog med tall, gran och diverse lövträd på åsens nedre del, där näringstillgången är bättre och fuktighetsgraden högre än på slutningen högre upp. Vitsippa *Anemone nemorosa*, harsyra *Oxalis acetosella*, liljekonvalj *Convallaria majalis* och blåbär *Vaccinium myrtillus*, bland annat, fanns i fältskiktet. Jag räknade till ett 30-tal tuvor och minst 150 strån av åsstarr och tog ett belägg och koordinater för säkerhets skull.

Hemma igen gick det snabbt att konstatera att åsstarr inte tidigare rapporterats från Hårsbäcksdalen eller Flostaåsen. I Upplands flora (Jonsell 2010) finns fyra lokaler angivna, en från Nora sn, en från Vittinge sn och två från Västerlövsta sn, alla inom Heby kommun, men ingen uppgift finns från Hårsbäcksdalen. Inte heller i Artportalen finns något fynd rapporterat därifrån. Avståndet från lokalen i Hårsbäcksdalen, som ligger i Västerlövsta sn, till de närmaste tidigare

kända lokalerna (Vittinge sn, mellan Axsjöns norra strand och landsvägen och Västerlövsta sn, S om vattenverket på Hebyåsen) är 6–7 km. Hebyåsen (Hedåsen) är också del av samma åssystem (Enköpingsåsen) som Flostaåsen vid Hårsbäcksdalen, så den nya lokalen är på inget sätt överraskande.

Vid ett senare besök i Hårsbäcksdalen, i början på juni, kunde jag konstatera att det fanns många fler tuvor av åsstarr på lokalen än de jag såg vid det första besöket, den hittades nu, bland annat, ända ner till slänten alldeles intill parkeringen. Någon ny uppskattning av antalet gjorde jag inte, men det rör sig antagligen om hundratal tuvor.

Vid ett stopp lite längre söderut efter vägen längs Flostaåsen, omkring 1,5 km från Hårsbäcksdalen, hittades tre tuvor av åsstarr i vägslänten tillsammans med vitsippa, gökärt *Lathyrus linifolius*, bergsslok *Melica nutans* och vårfryle *Luzula pilosa*. Den lokalen ligger i Altuna sn i Enköpings kommun, så även den kommunen hyser alltså den här växten i sin flora. Ytterligare en lokal i Enköpings kommun påträffades våren/försommaren 2020, nämligen Äsåsen i Härnevi sn, med minst 100 tuvor av åsstarr i åsslutningen.

Utan tvekan måste det finnas fler lokaler att hitta i Uppland. För att öka intresset för arten, som är rödlistad som Sårbar (VU) i Sverige, och göra det lättare att hitta den, följer här en kort beskrivning av åsstarrrens upptäckthistoria, utbredning och kännetecken.

Åsstarrrens upptäckthistoria

Åsstarr beskrevs först som *Carex digitata* var. *pallens* från Helgum sn i Ångermanland (Fristedt 1857). Växten blev sen mer eller mindre bortglömd tills Mäkinen (1965) uppmärksammade den och visade att den har en ganska stor utbredning i norra Sverige, södra Finland och ett angränsande område kring St Petersburg i Ryssland. Mäkinen menade att varieteten troligen uppkommit genom hybridisering (introgression) mellan vispstarr och frösöstarr någonstans i östra Europa, och att den sedan vandrat norrut efter istiden.

Harmaja (1986) drog istället, efter en grundlig studie, slutsatsen att det rör sig om en distinkt art, som han gav namnet *Carex pallens* (epitetet betyder blek), baserat på Fristedts varietetsnamn. Harmaja angav också två lokaler i Finland för hybriderna mellan vispstarr och åsstarr. I en artikel några år senare (Harmaja 1990) rapporterades åsstarr också från flera lokaler i Centraleuropa (nuvarande Tjeckien, Slovakien, Slovenien och Montenegro).

Harmajas slutsats att åsstarr är en distinkt art stöddes av en genetisk studie av Tyler (2003), baserad på variation hos allozymer. Där jämfördes fyra populationer av åsstarr, tre från Sverige (från Hälsingland, Uppland och Ångermanland) och en från Finland, med, bland annat, sextiosex populationer av vispstarr från olika delar av Europa, liksom med populationer av frösöstarr och fågelstarr *Carex ornithopoda*. Resultatet indikerade att åsstarr är besläktad med, men skild från vispstarr. Dessutom gav studien inget stöd för Mäkinens hypotes om dess uppkomst genom hybridisering mellan vispstarr och frösöstarr. Dock visade det sig så småningom att en art med namnet *C. pallens* redan fanns beskriven från Kina, varvid Harmaja (2005) döpte om åsstarren till *C. pallidula*, som är det gällande namnet sen dess.

1. Strå av åsstarr *Carex paludicola* och **2.** vispstarr *Carex digitata*, i frukt, 6 juni 2019.

Åsstarr i Uppland, övriga Sverige och Europa

Från Uppland har åsstarr i Artportalen rapporterats många gånger från Hedåsen i Heby, t ex räknade Jan Yngve Andersson och Mora Aronsson in 215 tuvor från Folkparksvägen den 24 maj 2019. Sebastian Sundberg har också rapporterat eftersök av arten på lokalerna vid Axsjön i Vittinge sn och Stenviken i Västerlövsta sn i juni 2017, men utan återfynd. Kanske bara två av de tidigare fyra lokalerna fortfarande alltså hyser arten, och inga nya tycks ha tillkommit.

Det första fyndet i Uppland gjordes uppenbarligen av Lennart Karlén (Karlén i Aronsson 1994): Heby, 100 m S om vattenverket, på åsen, 30 maj 1993. Dock är det ett av Karléns senare fynd, från 1995, som anges som det först publicerade i Uppland i Upplands flora. Från övriga Sverige har åsstarr enligt Artportalen rapporterats från Lappland (Lycksele lappmark), Jämtland, Härjedalen, Ångermanland, Medelpad, Dalarna, Hälsingland, Gästrikland, Värmland, Västmanland och Närke.

Koopman m.fl. (2016) sammanfattade kunskapen om åsstarrrens utbredning som, förutom från de sju redan nämnda länderna, nu också är känd från Norge, Polen, Österrike, Schweiz, Grekland, Rumänien, Serbien och Bulgarien. Dessa författare menade dessutom att exemplar från Finland som antagits vara hybriden mellan vispstarr och åsstarr i stället är ungt material av vispstarr. Säkra hybrider skulle fortfarande inte vara kända, trots att åsstarr och vispstarr ofta växer tillsammans.

Skillnader mellan åsstarr och vispstarr

Mycket har skrivits om skillnader mellan åsstarr och vispstarr och t ex Harmaja (1986, 1990) räknar upp en mängd karaktärer, även flera som kräver mikroskop för att kunna studeras. De som kanske är viktiga och lättast att se är de följande:

Hos åsstarr är stödblakens slidor gröna med brun kant, medan de hos vispstarr är helt eller till största delen bruna (figur 1 och 2).

Honaxens axfjäll är hos åsstarr mer eller mindre tydligt trefärgade med den gröna mittnerven omgiven av ljusa fält följt av en ljusbrun zon och en ljus kant, medan de hos vispstarr är huvudsakligen bruna med en ljusare mittnerv och en ljus kant (figur 1 och 2).

Fruktgömmena hos åsstarr är 3,3–3,7 mm långa, länge gröna, med brett koniskt spröt, ungefär lika långt som brett, medan de hos vispstarr är 3,8–4,2 mm långa, snart rödbruna, med smalt koniskt spröt, tydligt längre än brett (figur 3). Dessutom tenderar fruktgömmena hos åsstarr att vara något bredare mot spetsen och något mer trubbigt trekantiga än hos vispstarr. Skillnaden i sprötets form brukar framhåvas som den väsentligaste artskiljande karaktären.

Stråna är hos åsstarr länge upprätta, medan de hos vispstarr snart böjer sig mot marken.

Hos åsstarr finns vid bladens bas ofta en ljus zon mellan den rödbruna bladslidan och den gröna bladskivan, medan en sådan zon saknas eller är otydlig hos vispstarr.

Fruktgömmenas längd ovan är enligt Harmaja (1986), men Koopman m.fl. (2016) anger 2,9–3,7 mm för åsstarr och 3,4–4,5 mm för vispstarr. Det skulle alltså, sett över hela Europa, finnas ett visst överlapp i denna karaktär. Enligt Harmaja (1986) blommar åsstarr och sätter frukt något senare än vispstarr i Finland. I Hårsbäcksdalen var mitt intryck att det där snarare är åsstarr som är den något tidigare av de två.

Frågetecken finns kvar

Från ovanstående lista kanske man kan få intrycket att det är en enkel sak att skilja åsstarr från vispstarr, men så är det knappast. Variationen är avsevärd och i, till exempel, Medelpads flora (Lidberg & Lindström 2010) sägs om åsstarr att "den uppträder hos oss knappast så självständigt som en god art brukar göra", att "ibland ses också former som är svåra att föra till den ena eller andra arten", och att "den uppträder alltså mer som en varietet av vispstarr". Även i Hälsinglands flora (Delin, Larsson & Wannberg 2019) nämns att arten är svåridentifierad och att intermediärer finns. Så frågan om åsstarrs taxonomiska status är nog trots allt inte helt avgjord. Skulle man välja att återigen ge den rangen av varietet är det förstås Fristedts namn *Carex digitata* var. *pallens* som gäller.

De nya fynden av åsstarr:

- Heby, Västerlövsta sn, Hårsbäcksdalen, åsslutning strax ovanför parkeringen, 6639168N 1562291O och 6639088N 1562326O (RT90), hundratals tuvor, 8 maj och 6 juni 2019, belägg i UPS.
- Enköping, Altuna sn, vägslänt nedanför Flostaåsen, 6637800N 1562873O (RT90), tre tuvor, 6 juni 2019, belägg i UPS.
- Enköping, Härnevi sn, Åsåsen, åsslutning, 6622114N 1572486O (RT90), minst 100 tuvor, 25 april och 14 juni 2020, belägg i UPS.

Referenser

- Aronsson, M. 1994. Floristiska notiser från Södermanland och Uppland. *Daphne* 5(1): 18–23.
- Delin, A., Larsson, A. & Wannberg, B. 2019. *Hälsinglands flora*. SBF-förlaget.
- Fristedt, R.F. 1857: *Växtgeografisk skildring af södra Ångermanland*. Wahlström & c., Uppsala.
- Harmaja, H. 1986: *Carex pallens*, an overlooked Fennoscandian species. *Annales Botanici Fennici* 23: 147–151.
- Harmaja, H. 1990: On the taxonomy and chorology of *Carex pallens*. *Annales Botanici Fennici* 27: 79–83.
- Harmaja, H. 2005: *Carex pallidula*, nom. nov. *Annales Botanici Fennici* 42: 221–222.
- Jonsell, L. (red.) 2010: *Upplands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Koopman, J., Więclaw, H. & Wilhelm, M. 2016. Distribution of *Carex pallidula* (Cyperaceae) in Europe. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 85(3): 3512, 7 pp.
- Lidberg, R. & Lindström, H. 2010. *Medelpads flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Mäkinen, Y. 1965: A probable case of ancient introgression between *Carex digitata* and *C. pediformis* ssp. *rhizodes*. *Annales Botanici Fennici* 2: 19–32.
- Tyler, T. 2003: Allozyme variation in *Carex* sect. *Digitatae* – evidence of introgression, genetic distinctiveness and evolution of taxa. *Plant Systematics and Evolution* 237: 219–231.

3a. Fruktgömme av åsstarr *Carex pallidula* (c. 3,4 mm långt) och **3b.** vispstarr *Carex digitata* (c. 3,9 mm långt), 6 juni 2019.

UBF:s ruderatexkursion i Uppsala-trakten

INGVAR SUNDH TEXT OCH FOTO

VI VAR DRYGT 10 intresserade som hade nappat på inbjudan att delta i UBF:s ruderatexkursion, förlagd till Uppsala med omgivning. Flera av oss hade ingen större vana vid att botanisera på den typen av lokaler och visste väl inte riktigt vad vi skulle förvänta oss av dagen. Väderutsikterna för denna septembersöndag 2019 var goda. Vid tidpunkten för samling vid första lokalen, Vedyxatippen, befann vi oss dock oväntat mitt i ett intensivt regnväder. Medan himlens portar öppnades enades vi om att bästa inledningen på exkursionsdagen var en stunds avvaktan i bilarna.

Mycket att upptäcka på Vedyxatippen

På Vedyxatippen hanteras framförallt stora mängder jord och schaktmassor, men området hyser även en bergtäkt. Det är en klassisk lokal för botaniska studier i tipp- och ruderatmiljöer. Vi tog oss in på området till fots och efter bara en liten stund strålade solen och värmdes bort blötan efter regnet. En av de tidiga noteringarna blev ljudet av spelande hussysror, som vissa av oss tyvärr inte kunde uppfatta!

Det stod snabbt klart att Vedyxatippen är hem för väldigt många spännande växter och vi noterade bland mycket annat rödmalva *Malva sylvestris*, myskmalva *Malva moschata*, kornvallmo *Papaver rhoeas*, karpaterklocka *Campanula carpatica*, ginnalalönn *Acer tataricum* subsp. *ginnala*, gyllenfetblad *Phedimus aizoon*, höstkärleksört *Hylotelephium spectabile* x *telephium*, bukethirs *Panicum capillare*, hampa *Cannabis sativa*, jätteverbena *Verbena bonariensis*, grusnejlika *Gysophila muralis*, koreansk anisisop *Agastache rugosa*, besksöta *Solanum dulcamara* (även vitblommig), blodskräppa (den rödådrade formen av skogsskräppa *Rumex sanguineus* var. *sanguineus*) och grönmynta *Mentha spicata*. Arter som förekom i begränsat antal uppe på jordhögar var vit spikklubba *Datura stramonium* var. *stramonium*, malörtsambrosia *Ambrosia artemisiifolia* och rosenskära *Cosmos bipinnatus*. En kryddtimjan *Thymus vulgaris* tilldrog sig speciellt intresse och ett belägg samlades in. Fågelkunniga deltagare gjorde oss andra uppmärksamma på bl.a. en tornfalk, trädlärkor och forsälror.

Hussysrorna spelade på Vedyxatippen. De höll sig väl dolda, med undantag av den här individen.

Vit spikklubba. Vedyxatippen.

På tillbakavägen mot de parkerade bilarna utanför själva tippen gjordes en kort avstickare ner till dammarna i sydvästra delen av området. Här noterades i slänten ner mot en av dammarna både vit- och rödblommig blodormrot *Bistorta amplexicaulis*, höstgullris *Solidago gigantea* och tidlösa *Colchicum autumnale*, den sistnämnda mycket vacker med fyllda blommor. Besöket på Vedyxatippen avslutades med intag av medhavd lunch, med akustisk underhållning i form av trafikljuden från väg 282.

Slavsta och gårdsmiljö i Fålhagen

Det första av två korta stopp i sydöstra Uppsala var i Slavsta by. Där tittade vi bland annat på en spännande syrenbuske med hybridursprung. Resan gick vidare till Frodegatan i Fålhagen, där småtörel *Euphorbia exigua* sedan några år växer rikligt på en innergård, i gruset vid en ställning för mattpiskning (Zachrisson 2017). Förutom i Skåne och på Öland och Gotland förekommer småtörel endast tillfälligt i övriga Sverige och i Uppland är den mycket sällsynt (Jonsell 2010).

Tippområdet vid Uppsala reningsverk

Söder om bron där Kungsängsleden korsar Fyrisån ligger Uppsala reningsverks tidigare deponi för slam. Vi kunde parkera bilarna i anslutning till småbåtsvarvet norr om bron och gå under Kungsängsleden till tippen. Under den korta promenaden passerade vi det i Uppsala välkända, eller snarare ökända, "Restaurang Skeppet", som låg förtöjt i Fyrisån. Båten är närmast ett vrak, efter att vintern 2018 ha fått kraftig slagsida och sjunkit i Uppsala hamn.

Vårt första mål när vi anlät till tippområdet var en jordhög med stor inblandning av olika slag av sopor, vilken bjöd på en mycket spännande flora. Bland stora mängder tomatplantor noterades

Ballongranka. Uppsala reningsverk.

strålkorsört *Senecio vulgaris* var. *hibernicus*, dadelpalm *Phoenix dactylifera*, robinia *Robinia pseudoacacia*, sandkämpar *Plantago arenaria* och en planta ballongranka *Cardiospermum halicacabum*. Förekomsten av ballongranka vid Uppsala reningsverk är anmärkningsvärd eftersom den är endast den andra kända i Sverige (Artportalen, 11 april 2020). De gamla slamdammarna bjöd även på radgräs *Beckmannia syzigachne* och rikligt med grått saltgräs *Puccinellia distans*. En malört vi fann kunde inte identifieras på plats och det togs därför ett belägg.

Tunabergs koloniområde

I nordvästra Uppsala invid Fyrisån ligger Tunabergs koloniområde. På en plats mellan gångvägen längs själva koloniområdets sydöstra sida och stängslet mot kolonierna växer en tuva av *Sideritis syriaca*, granne med odlingslotterna på andra sidan gångvägen. Växten hör till familjen kransblommiga och fick så sent som våren 2020 sitt svenska namn syrisk sårört. I slänten ner mot ån studerade vi ett vackert blommande bestånd av berggurka *Thladiantha dubia*. Här fann vi också dagens tredje malva, nämligen rosenmalva, *Malva alcea*, säkrast skild från myskmalva på de kala frukterna.

Snötippen vid Nyby

Det började bli ganska sen eftermiddag när vi transporterade oss till dagens sista lokal, snötippen vid Nyby, där det blev ett kort besök. I gruset som smält fram ur snön noterade vi grå kavelhirs *Setaria pumila*, som var vackert rödanlupen och inte alls gav ett grått intryck, och asklönn *Acer negundo*. I det igenväxande området vid dammen nedanför tippen besökte vi också Uppsala-traktens enda kända lokal för serbgran *Picea omorika*.

Blodskräppa, den rödådrade formen av skogsskräppa. Vedyxatippen. FOTO ÅKE BERG.

Strålkorsört, en varietet av korsört som har strålblommar. Uppsala reningsverk.

Slutord

För oss som inte är så bevandrade i ruderatbotanik blev det en synnerligen lärorik dag då vi fick lära känna många nya, intressanta växter. Det är något speciellt med opportunistiska arter som kan dyka upp i oväntade, människoskapade miljöer. På de större lokalerna vi besökte, Vedyxatippen och reningsverkets gamla slamdammar, finns mycket ytterligare att lära för den som har lust att återvända. För det är klart att på tippar är observationen av själva den vildväxande arten främsta fokus, medan naturupplevelsen som helhet är underordnad.

Tack

Många tack till Håkan Andersson som höll i planeringen av exkursionen och guidade oss hela dagen! Tack även till Åke Berg, som lånade ut sitt foto av blodskräppa på Vedyxatippen.

Litteratur

- Jonsell, L. (red.) 2010: *Upplands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Zachrisson, E. 2010: Småtörel – en jätteförekomst i Uppsala [Large population of *Euphorbia exigua* found in Uppsala, SE Sweden]. *Svensk Bot. Tidskr.* 111: 289.

Tidlösa med fylld blomma. Vedyxatippen.

Najaden Bellman aldrig såg

HENRY GUDMUNDSON

DEN 17 AUGUSTI i nådens år 2019, en solig sommardag, hade Botaniska Sällskapet i Stockholm ännu en inventeringstur i Solna norr om Stockholm. Vid norra Brunnsviken, söder om Bergshamra, besökte vi Tivoliudden och Kraus' grav – kulturmarker med minnen från Gustaf III:s tid.

Vid strandpromenaden en bit västerut togs en liten rast vid Strandstugans servering. Men jag använde inte tiden till vila, utan sökte i vassnåren i vattnet vid bryggan. Vattnet är mycket näringsrikt och därför vegetationsrikt. I driften fanns en del flytande slingor: borstnate *Stuckenia pectinata*, en typisk brackvattensart, krusnate *Potamogeton crispus*, som ökar, även i bräckt vatten, och en *Myriophyllum*-art, rimligen axslinga *Myriophyllum spicatum*, en art som nu är allmän i näringsrika vatten. En annan art med "krusigt" utseende visade sig vara havsnajas *Najas marina*! – Den är spridd i brackvatten i Östersjöns inre vikar, gärna i små, delvis avsnörda laguner och ofta i luckor i vassbältet. I sötvatten, som här, är den däremot mycket ovanlig. I norr står dock Brunnsviken genom Ålkistan i förbindelse med Värtan, så viss salthalt finns nog.

Tidigare är två andra brackvattensarter, havssäva *Bolboschoenus maritimus* och blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani*, sedda i Brunnsviken, på östra stranden, vid Kräfftriket, som på 1700-talet var ett av C. M. Bellmans förlustelseställen. Han sjöng ju om den fagra sjön, med grekiska gudar och mytologiska vattenvarelser. Andra strandväxter, som spjutmålla *Atriplex prostrata* och brådmålla *A. praecox*, har också visat sig där.

En annan havsstrandsart vid Brunnsviken är strandloka *Ligusticum scoticum*, som här dock sedan gammalt är spridd från Bergianska Trädgården.

Några veckor senare gjorde jag en egen promenad i Hagaparken. Vid översvämmade stränder norr om Kungl. begravningsplatsen hittade jag ännu ett exemplar av najasen. En späda *Juncus* såg ut som salttåg *J. gerardii*, men var för dåligt utvecklad för säker bestämning.

Naturen är föränderlig. En skylt vid Haga meddelade, att man för att förbättra vattenkvaliteten och sänka halterna av kväve och fosfor tillsätter aluminium – vilket bekräftades på plats, genom ett litet fartyg som gav ifrån sig vita strimor.

Havsnajas *Najas marina*.

FOTO TRAPER BEMOWSKI WIKIMEDIA COMMONS

Botaniststafetten

Mitt biologiska liv

MATTIAS IWARSSON TEXT

DET BÖRJAR MED suddiga minnen från utkanten av Lindsberg. Bakom staketet började skogen och bondgården Hagaberg med alla sorters djur. Mina läraryrkekollegor tog tidigt med oss barn ut i skogen. Båda föräldrarna hade ett växt- och trädgårdsintresse; pappas stenparti med inhandlade perenner från Bergianskas fina sortiment och mammas fina blombuketter. Alla växterna hade namn. Så även äppelsorterna i vår stora trädgård. Buketterna kunde innehålla några smörbollar *Trollius europaeus*, daldockor sa mamma, plockade vid den lilla bäcken som rann genom hästhagen dit vi ofta gick.

Från småstad till storstad

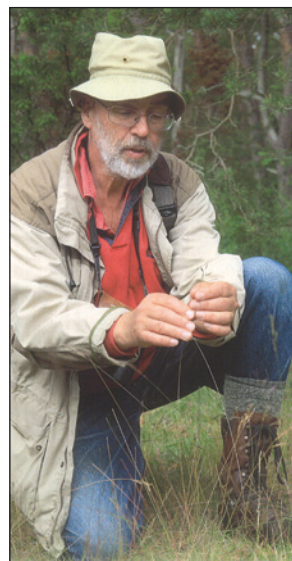
Har man sedan en storebror med ringmärkningstillstånd, slöjnet och fågelfällor blir biologispåret självklart. Längre var yrkesvalet klart, jag skulle bli konservator. Vi besökte en i Gusselby som hade en duvhök i voljär och där fick jag äntligen se hur djuren såg ut inuti. Bilutflykterna gick ibland till lokaler för guckusko *Cypridium calceolus* och jag kände tidigt till nästrot *Neottia nidus-avis* och purpurknipprot *Epipactis atrorubens* efter vägen till Lejakärret. Vid Bromsjobodar smög vi på tranorna som dansade. Sommarsemester på Gotland med djupdykning i diket efter "rosenduntrav" hade kunnat bli en riktig bilolycka. Då låg "Kroken" i handskfacket.

Efter flytten till Gamla Uppsala blev det mycket cykelutflykter. Ensam begav jag mig till Vittulsberg och upptäckte Sjödyn i skogen. En riktigt svart skogsgöl med stort gungfly runtom. Mest var det fåglar som gällde när jag gick med i Fältbiologerna men även en hel del fjärilslarver följde med hem och hamnade i mina glasburkar. Ibland tog jag in burkarna under vintern och en gång hade jag tre snabelsvärmare i taket på julafton.

Ett tidigt besök i Ingvar Nordins arbetsrum på Systematiska institutionen vid Uppsala Universitet, i Linnéanum satte nog sina spår. Stora högar med herbarieark, oj vad spännande. Av honom lärde jag mig att se historiska spår i naturen på Tjärö i Blekinge, där hade han naturvårdskurser för ungdomar. Vi letade diken efter en 1700-talskarta (kopia) som markerade inägomark. En del växter fanns kvar från den tid när ytan varit en åker eller en äng. Vi röjde en hel del slån också! Mest spännande var nog ändå ringmärkningen av ungar i mäsokolonin under bombardemang uppifrån.

Botanister kan åka till Afrika

Skolstudierna sköttes med vänster hand. Det var nog lite tur att jag kom in på tvåbetygskursen i botanik efter gymnasiet. Då hade jag tillbringat en hel sommar som turistguide på Stora Karlsö och insett det stora värdet av att kunna visa de engelska turisterna växterna med

En kursdeltagare passade på att fota när jag tittade på sandsvingel *Festuca polesica*. Då Gotska Sandön är nationalpark måste allt examineras på plats. Inga växter får plockas. FOTO MATILDA ANDERSSON 2012.

I blåblus och med kikaren tillgänglig har jag hittat en intressant växt som hålls upp på ett karaktäristiskt sätt. Mt Kenya 3700 m.ö.h.

FOTO INGVAR BACKÉUS 1972.

Malakitsolfågel som söker nektar i en häckplantering av *Leonotis leonurus*. Carl von Linné hade den och två andra *Leonotis*-arter i odling i Linnéträdgården på sin tid. Bilden är tagen på Flower Valley Farm, Gansbaai, Sydafrika.

FOTO MATTIAS IWARSSON 2008.

deras namn på latin. Den floristiska delen av kursen blev en stor framgång och då lärde jag också känna amanuensen Mats Thulin som är en vän för livet. Han hade redan sparat in på Afrikastudier och där öppnades en dröm om upptäcktsresor, som närts sedan 12-årsåldern. Efter zoologi- och kemistudier fick jag ett år på mig att fundera på fortsättningen, medan jag tjänstgjorde som vapenfri tjänstepliktig i Västerås.

Afrika nästa

Ja, det var Afrikabotanic som gällde. En resa till mina blivande svärföräldrar som arbetade i riktig regnskogsmiljö i centrala delen av Kongo Kinshasa, gav många lärdomar om hur man reser i tropikerna och ett första litet herbarium med mest pantropiska ogräs. Olov Hedberg blev min chef på Systematisk botanik och försåg mig med ett lämpligt 3-betygsämne omfattande pollenstudier av östafrikanska Caryophyllacéer. Senare åkte jag till Kew Garden and Herbarium och mötte storforskarna inom Lamiaceae som kunde tipsa om lämplig forskningsinriktning. Det blev efter lite fundering på släktet *Pycnostachys*, istället det fågelpollinerade lejonöronsläktet, *Leonotis*, som jag valde. Här kom det in lite fågel också, solfåglar som pollinerare stimulerade mig till flera besök på Riksmuséet och Zootis (Zoologiska Museet) i Uppsala. Det blev en rolig studie av pollen från skinnlagda solfåglar (dvs som flått och torkats) från hela Afrika. På museerna fanns ganska omfattande samlingar skinnlagda fåglar. Jag kunde samla pollen från fågelnäbbarna och faktiskt i några fall få fram vilken växt fågeln besökt innan den dog, bland annat mina lejonöron.

Att hitta en ny växtart

Forskningsämnet visade sig vara mycket svårt på grund av den otroligt stora utbredningen och den underliga variationen hos *Leonotis*. Från början mer än 50 arter som med tiden minskade på grund av synonymer. Häftigaste växtfynden i mitt liv blev att få se tre nya arter i släktet *Leonotis* som jag hittade i Malawi. Två var kanske väntade eftersom jag sett herbarieark från andra samlare men den tredje i Chitipa i norra Malawi var närmast en chock. Det blev en otrolig upplevelse av att se en 5 m

På södra sidan av Gotska Sandön växer en ek vars stam överlagrats med ett metertjockt sandlager. Den blev mycket lättklättrad och här är hela botanikgruppen med ledaren högst upp till vänster.

FOTO MATILDA ANDERSSON 2012.

hög buske med fantastiskt vackra, stora blommor. Den fick heta *L. grandis* när det blev publicerat. Insamlingsresorna blev många och långa och även med en hel del hemlängtan när vår familj berikats med barn.

Äntligen ett fast jobb

Efter en resa till Sri Lanka (ledd av Folke Fagerlind) började jag besöka och studera levande exemplar av växterna som vi insamlat. De odlades i Tropiska växthuset i Botaniska Trädgården i Uppsala. Ofta fick jag sällskap av Örjan Nilsson. Vi fick bra kontakt och han rekryterade mig till Botan. Doktorsavhandlingen hamnade i byrålådan och jag fick genast stort ansvar vid Botaniska Trädgården. Det var särskilt den utåtriktade verksamheten som passade mig. Vi hade hand om Linnéträdgården och Linnés Hammarby också så arbetet blev mycket varierande och stimulerande.

En senkommen Fil Lic

När Magnus Lidén senare blev chef för Botan fick jag en möjlighet att lyfta upp mitt manus ur byrålådan. Då hade jag dessutom fått hjälp av Yvette Harvey som var forskare på Kew Herbarium. Först lade jag fram en lic-avhandling i Uppsala och sedan jobbade vi om materialet till en världsmonografi över släktet *Leonotis* (en av de 9 arterna har pantropisk utbredning) som publicerades i Kew Bulletin. Genom den kontakten fick jag också möjlighet att bidra till fyra internationella floraprojekt i Afrika, från Eritrea i norr till Sydafrika i söder. Jobbet på Botan skapade också andra kontakter som gjorde det möjligt för mig att få skriva om mikroförökning av extrema björkar och hur jakthundar kan skadas av småax från några gräsarter på Gotland. Tillsammans med Ingvar Nordin beskrev jag en helt unik ask i Botan, fingerask, med ursprung på Gotland.

Från Botan till biologisk mångfald

Efter många år vid Uppsala universitet gick jag 2004 över till CBM, Centrum för biologisk mångfald vid SLU. Där hamnade jag direkt som redaktör, in i det stora bokprojektet Etnobiologi i Sverige. Mot slutet av min tjänstgöring där fick jag möjlighet att göra en skrift om kvarstående trädgårdsväxter som publicerades i en serie utgiven av Riksantikvarieämbetet.

Fritidsbotanik och småföretagare

Det har blivit en hel del botanik på fritiden också. I 20 år hade jag en fältkurs för allmänheten i Fjällnäs, Härjedalen, som jag tog över efter Örjan Nilsson. Senare fick jag även ta över Olle Olssons botanikkurs på Gotska Sandön. Den senare håller jag fortfarande på med, numera i samarbete med Studieförbundet Bilda. Jag har rapporterat en hel del fynd till de lokala floraprojekten. Under många år inventerade jag ett par rutor till Gotlandsfloran. Båda hade mer än 600 arter. De här floraprojekten har gjort att jag lärt känna många aktiva botanister. Att inventera är ett mycket bra sätt att hålla sina kunskaper vid liv. Man måste ju varje vår plocka upp alla namn och kännetecken samt titta på växtgrupper man kanske inte är så alldeles intresserad av. De senaste åren har jag lett en grupp på "De vilda blommornas dag" i Hågadalen. En floristikkurs för Uppsala Senioruniversitet har också blivit en uppskattad aktivitet. Ett par artiklar om epifyter i Sverige har gjort att jag kommit i kontakt med flera biologer som tycker det är intressant att det finns så många arter (omkring 120) som kan växa uppe i träd. Den senaste vetenskapliga artikeln 2014 innehöll en mikrosatellitundersökning (en sorts DNA-studie) av gamla hängaplar *Malus* i Sverige och Finland och publicerades tillsammans med min finska kollega Leena Lindén.

Numera har jag ett företag Mattias Biologi och gör som konsult uppdrag av olika slag inom botaniken och trädgårdsområdet. Jag ser med tacksamhet tillbaka på alla roliga samarbeten jag fått ha och nu när jag pensionerats har jag möjlighet att skriva om allt som inte hanns med under mitt arbetsliv.

Kontakt

Mattias Iwarsson
Malma Bergsväg 26
75645 Uppsala
Mattias.Biologi@telia.com
www.mattiasbiologi.se

Kontaktuppgifter till floraväktarsamordnarna

AB län Jan Andersson
Nybodagatan 5, 171 42 Solna
jan.andersson.bio@gmail.com
070-674 68 39

C län Mora Aronsson
Övergrans kyrkväg 8, 746 93 Bålsta
mora.aronsson@habonet.net 070-668 26 82

D län Bo Karlsson
Måsvägen 26, 641 93 Katrineholm
bovil@telia.com 0150-391 97

Eva Grusell
Horn Sköthagen 9, 611 93 Nyköping
eva.grusell@icloud.com 070-544 45 31

Styrelse från 2019

Ordförande

Magdalena Agestam
08-649 15 69

Vice ordförande

Jan Andersson
070-674 68 39

Sekreterare (sekr@bsis.org)

Yolanda Karlsson
0720-26 59 41

Kassör (kassa@bsis.org)

Måns Persson
073-588 22 27

Ledamöter

Bo Eknert 073-766 93 08
Anders Erixon 0730-25 09 55
Henry Gudmundson 08-712 80 45
Lennart Iselius 070-885 92 83
Birgitta Sang 073-892 48 63

Alla nås per epost via
fornamn@bsis.org

Styrelse från 2020

Ordförande Sebastian Sundberg
sebastian.sundberg@slu.se
070-231 77 85

Vice ordförande Anders Jacobson
Anders.Jacobson@slu.se
070-432 29 87

Sekreterare Anneli Sandström
anneli_sandstrom@hotmail.com
070-621 70 04

Kassör Anneli Svanholm
anneli.svanholm@ebc.uu.se

Ledamöter

Thorleif Joelsson
thorleif.joelson@gmail.com
070-734 46 20
Christina Pörschke
Johanna Sköld
johanna.skold@skola.uppsala.se
0705-53 63 40
Ingvar Sundh
ingvar.sundh@telia.com
070-383 30 63
Linus Söderquist
Linus.soderquist@hotmail.com
073-713 54 86

Daphne

ÅRGÅNG 31:1 2020

Innehåll

- 1 Ordföranden har ordet – *Jan Y Andersson*
- 2 Thomas Karlsson till minne – *Niina Sallmén m fl*
- 4 Hårnervmossa *Campylopus introflexus* i Södermanland och Uppland – en art på väg norrut – *Niklas Lönnell*
- 7 Floraväktarresan i maj 2019 med fokus på backsippa, ryl och lungrot – *Jan Y Andersson*
- 13 En åländsk pärla till naturreservat är Nåtö – *Eva & Olof Åkerblom*
- 15 Åland, några aspekter på flora och vegetation – *Bengt & Lena Jonsell*
- 20 Nya lokaler för åsstarr i Uppland – *Mats Thulin*
- 24 UBF:s ruderatexkursion i Uppsalatrakten – *Ingvar Sundh*
- 28 Najaden Bellman aldrig såg – *Henry Gudmundson*
- 29 Botaniststafetten: Mitt botaniska fokus – *Mattias Iwarson*

Omslag: Berggurka *Thladiantha dubia*. Foto Ingvar Sundh.